

tekst

SOFIE DE CAIGNY

De Open Oproep is een selectieprocedure waarbij de Vlaams Bouwmeester de publieke opdrachtgever bijstaat in zijn zoektocht naar een kwalitatieve ontwerper.

De blik scherpgesteld

© JAN KEMPEMERS

PLAATS Stationsstraat 2, Beveren

BOUWHEER Gemeentebestuur Beveren

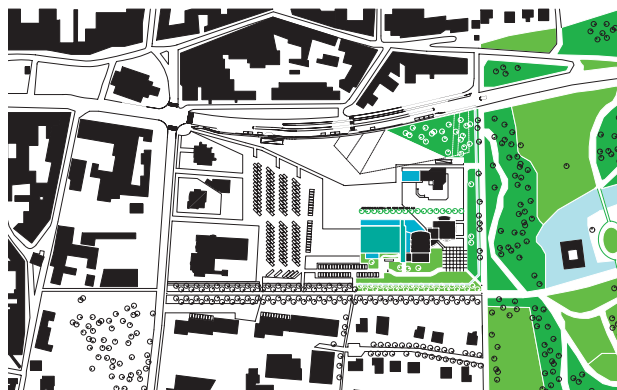
OPDRACHT OPEN OPROEP uitbreiding van het cultureel centrum Ter Vesten met een openbare bibliotheek

ONTWERPTEAMS

- B-Architecten
- WIT Architectenvennootschap
- De Smet Vermeulen architecten [laureaat]
- Architectenburo Jef Van Oevelen en Ingenieursbureau Constructor
- Architectenlab i.s.m. Bart Biermans

BUDGET 4.500.000 euro (incl. btw en ereloon)

PROCEDURE 2002 **UITVOERING** 2005–2008

© DE SMET VERMEULEN

In Beveren werd de opdracht voor een nieuw bibliotheekgebouw gekoppeld aan de uitbreiding van een bestaand cultureel centrum. Voor deze uitbreiding werd in 2002 een Open Oproep uitgeschreven. Het ontwerpvoorstel dat De Smet Vermeulen architecten indiende, werd laureaat. Ondertussen is het gebouw uitgevoerd en opgeleverd: een plek die toegang biedt tot de meest recente kennis en media.

In Vlaanderen blijken veel stads- en gemeentebesturen te dromen van een nieuwe bibliotheek die is aangepast aan de noden van de toekomst. Onder andere Geel, Merksplas, Stekene, Waregem, Dendermonde en Gent deden in dit kader een beroep op de Open Oproep. In dit rijtje past ook de gemeente Beveren die de opdracht voor een nieuw bibliotheekgebouw koppelde aan de uitbreiding van het bestaand cultureel centrum Ter Vesten. De openbare bibliotheek vervoegt op die manier de politie, het vrederecht, de brandweer en een jeugdcentrum op een site langs de centrale as die het centrum van Beveren structureert. Elk van deze gebouwen getuigt van een jammerlijke inspiratieloosheid en leek willekeurig ingeplant. Bijgevolg gaf het terrein de indruk een restruimte te zijn waarnaar de gemeente allerlei diensten afvoerde. Hoewel ze op wandelafstand van het centrum van Beveren ligt, lijkt de site er door de schaalloze leegte (mentaal) mijlenver van verwijderd.

Ingrepen die het plein en de grote open ruimte functioneel en ruimtelijk bestemmen, bleken de enige mogelijkheid tot meer kwaliteit op de plek. Het toekomstige bibliotheekontwerp werd belast met de verantwoordelijkheid als hefboom te fungeren voor de ontwikkeling van het bouwblok. Het gebouw moest lijnen uitzetten voor de latere bestemming van het plein. Op die manier zou de ontwerper van de bibliotheek en de uitbreiding van het cultureel centrum sowieso uitspraken moeten doen over het ganse gebied. De keuze voor het ontwerp van De Smet Vermeulen architecten werd dan ook mede gemotiveerd door de stedenbouwkundige dimensie van hun voorstel. Om de totale 'onbestemming' van de plek te keren, maken de architecten een gebaar dat het plein een duidelijk kader geeft en het leesbaar maakt.

De gekozen strategie is om de diagonaal die het cultureel centrum suggereerde – maar die door de omvang van het terrein voor het gebouw nooit leesbaar was – om te buigen tot een hoek die het plein duidelijk begrenst. Daarmee vormen het cultureel centrum en de bibliotheek het "eerste zetstuk op het toekomstige plein", aldus de architecten die betogen dat de basisopzet van hun ontwerp een rooilijn is. De niet mis te

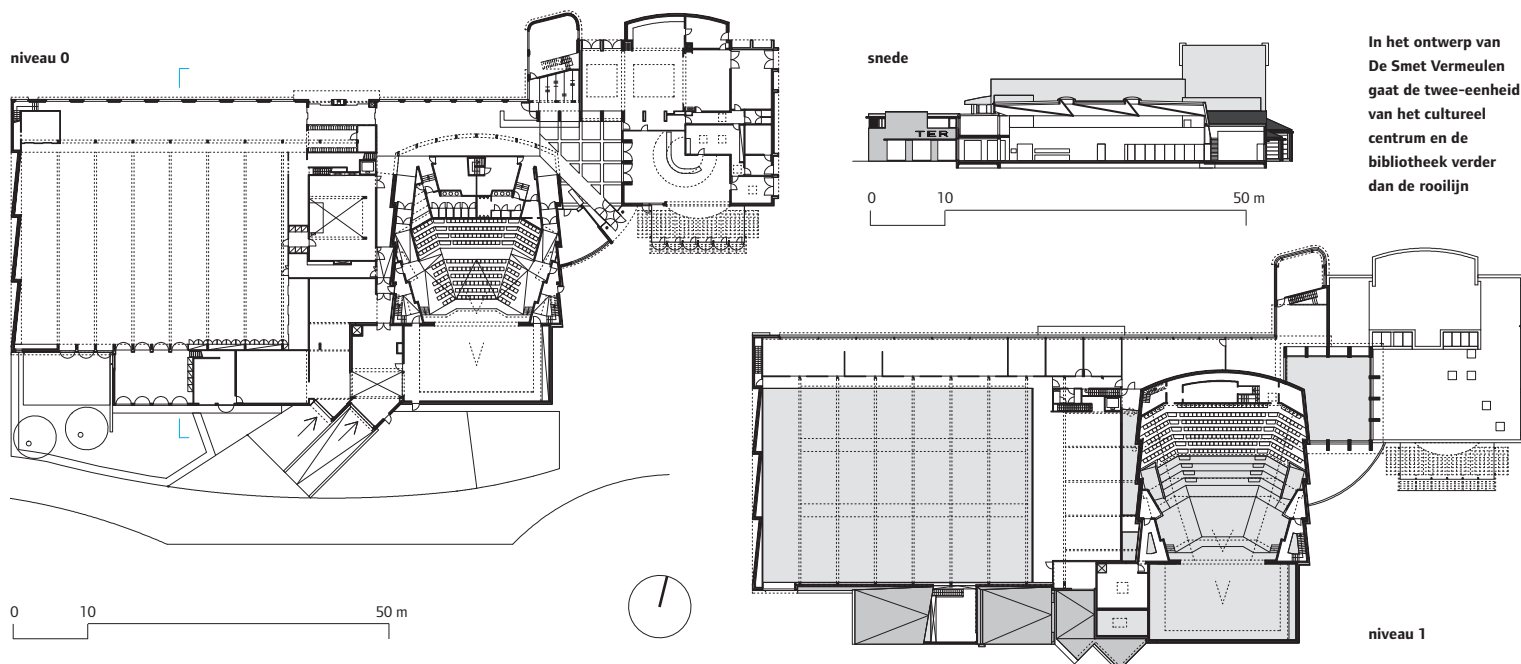
interpreteren markering van voor- en achterzijde van de nieuwe bibliotheek onderstreept deze keuze. Het strakke ritme van de façade met grote ramen die op het plein uitgeven met daarboven bandramen en een duidelijk gemarkeerde kroonlijst, contrasteert met de warrige compositie van de achterzijde, schijnbaar generisch gegroeid. Het gebouw neemt duidelijk positie in. Het keert de rug naar de groene dreef en woonwijken achterin, en richt zich naar het plein. De voorzijde schokt door een gebrek aan manifestatiedrang: het doodse beige – de kleur van het bestaande cultureel centrum, de rigide structuur van de gevel en de onopvallende manier waarop CC en BIB met kopse bakstenen in de gevel zijn ingewerkt, doen weinig speels aan. Elke vorm van monumentaliteit is uitdrukkelijk geweerd.

Een eenvoudige inkompartij bedient zowel het cultureel centrum als de bibliotheek en wordt ondersteund door een kunstwerk dat de bezoeker welkom heet, zoals een deurmat. Cinoc, een werk van Ana Torfs, contrasteert ondeugend met de ascetische gevel. Cinoc, een personage uit Georges Perecs 'Het leven, een gebruiksaanwijzing', schraapt voor de Larousse-encyclopedie alle uit zwang geraakte woorden om plaats te bieden aan nieuwe woorden. Getroffen door de teloorgang van woorden (en van de plekken, zaken en handelingen waarnaar ze verwijzen), droomt Cinoc ervan bepaalde woorden een laatste eer te bewijzen door er na zijn pensioen een woordenboek mee samen te stellen. Geïnspireerd door Cinoc consulteerde Torfs het 'Nieuw woordenboek der Nederlandsche taal' uit 1864 waaruit ze 999 'vergeten' woorden selecteerde. Die gaf ze een nieuw leven in twee witte led-displays, geïntegreerd in de toegangsdeuren van het gebouw. Torfs' selectie leverde poëtische woorden op als 'eenschaduwigen', 'schommeljongen' of 'goudzuiger' die onder de voeten van bibliotheekgebruikers oplichten wanneer ze de bibliotheek betreden. Wie geprikkeld wordt door de exotische woorden kan aan de bibliotheekbalie het 'vergeetwoordenboek' raadplegen dat hun betekenis verklaart.

Eenmaal voorbij de inkom leidt een kleine hal af naar het cultureel centrum of de bibliotheek. De hal van het cultureel centrum kreeg een nieuwe balie die de ontvangst en circula-

Het strakke ritme van de façade met grote ramen die op het plein uitgeven met daarboven bandramen en een duidelijk gemarkeerde kroonlijst, contrasteert met de warrige compositie van de achterzijde

In het ontwerp van De Smet Vermeulen gaat de twee-eenheid van het cultureel centrum en de bibliotheek verder dan de rooilijn

tie beter organiseert. De kantoor- en berguimte van het cultureel centrum zijn rond een patio geschikt, en zijn weinig zichtbaar voor bezoekers. Ook in de bibliotheek is een duidelijk onderscheid tussen de ruimtes van het personeel en de publieksplekken. De twee-eenheid van het cultureel centrum en de bibliotheek gaat daarmee verder dan de rooilijn. De hele travee van de polyvalente zalen, de hoge ramen en de zware kolommen van het cultureel centrum worden doortrokken in de bibliotheek. Deze respectvolle integratie van de bestaande volumes van het cultureel centrum in de nieuwe bibliotheek waardeert het cultureel centrum ongetwijfeld op. Niet door (arrogante) statements maar door serene en schijnbaar onzichtbare ingrepen trachtten de architecten het gebrek aan kwaliteit van de bestaande architectuur ten dele op te heffen. Terwijl een contrasterende monumentaliteit de voor de hand liggende ontwerpkeuze lijkt op een problematische plek als deze, kozen De Smet Vermeulen architecten voor een uitgesproken nederigheid.

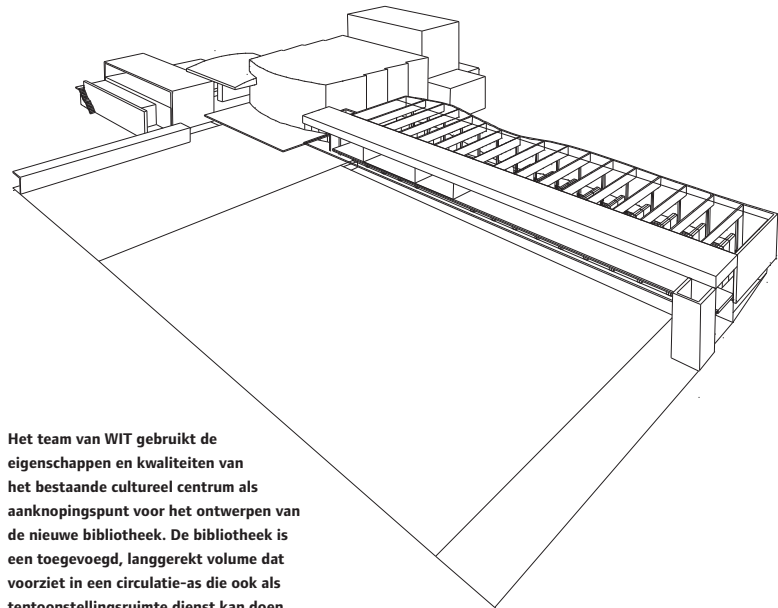
Wie de bibliotheekzaal betreedt, wordt aangenaam verrast. De dubbelhoge ruimte maakt een open en genereuze indruk die de kneuterigheid van het culturele centrum en de ambiguïteit van de beige gevel ver achter zich laat. De voornaamheid van de ruimte werpt echter nooit een drempel op. Door de houten vloer en het gebruik van gekleurde accenten in het schrijnwerk, de ingewerkte wandkasten en het losse meubilair, ontstaat een ontvankelijke ruimte die ondanks zijn omvang huiselijk aandoet. De architecten namen het wensenpakket van de bibliothecaris ernstig en leverden een gebouw af waar een efficiënte bibliotheekwerking gecombineerd wordt met een aangename 'leer- en ontdekruijnte' voor de bezoekers. Door de poëtische lichtwerking is de grillige kaalheid van de gevel hier snel vergeten. De overspanningen van de zaal met bovenlichten gecombineerd met grote ramen laten een zachte natuurlijke belichting toe. Het belang van licht en kleur in het interieur wordt versterkt door de integratie van glasramen van Gerda Dendooven. Vooral het grote glasraam, dat uitsteekt op

Ana Torfs, Cinoc, 2008: een selectie aan poëtische woorden als 'eenschaduwigen', 'schommeljongen' of 'goudzuiger' lichten onder de voeten van de gebruikers op wanneer ze de bibliotheek betreden

Het belang van licht en kleur in het interieur wordt versterkt door de integratie van glasramen van Gerda Dendooven

In het ontwerp van Architectenlab i.s.m. Bart Biermans is de bibliotheek als een toren uitgewerkt. Qua architectuur contrasteert het bestaande cultureel centrum met de nieuwe bibliotheek

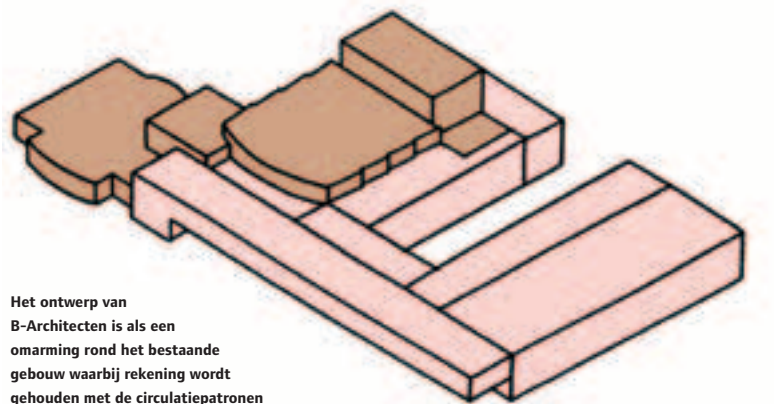
Het team van WIT gebruikt de eigenschappen en kwaliteiten van het bestaande cultureel centrum als aanknopingspunt voor het ontwerpen van de nieuwe bibliotheek. De bibliotheek is een toegevoegd, langgerekt volume dat voorziet in een circulatie-as die ook als tentoonstellingsruimte dienst kan doen

de groene dreef achter de bibliotheek, onderstreept de poëtische lichtwerking doordat de lichtinval de kleurschakeringen in het werk permanent bespeelt.

De functionaliteit van het gebouw zit in zijn potentiële meervoudigheid: het personeel kan de rekken schikken volgens de noden van het moment en er kunnen probleemloos thematische hoeken worden gecreëerd. De diverse media (boeken, kranten, dvd's...) en computers staan in dezelfde ruimte zodat ze elkaar niet alleen inhoudelijk opladen, maar zodat toekomstige evoluties in bibliotheekgebruik kunnen worden opgevangen. De architecten bestemden het ruimtegebruik evenmin rigide. Het kinderatelier aan de tuinzijde doet nu probleemloos dienst als polyvalente zaal. Weinig plaats ging verloren aan circulatie. Trappen en dienstgangen zijn ondergebracht in voor het publiek onzichtbare kokers.

Tot slot reikt de bibliotheekzaal de hand naar het toekomstige plein. Door de leeshoek met grote ramen tot op de grond langs de voorgevel te situeren, worden de lezers de eerste echte gebruikers van het plein. De bibliotheek speelt zo ruimtelijk en visueel een dynamiserende rol in de publieke ruimte, terwijl de stad en het publieke forum in de leeszaal worden binnengetrokken.

Jef Van Oevelen stelt het bestaande cultureel centrum en het programma in vraag. Door het openwerken van het gebouw geeft hij een stedenbouwkundige, betekenisvolle insteek aan delen van het plein

Het ontwerp van B-Architecten is als een omarming rond het bestaande gebouw waarbij rekening wordt gehouden met de circulatiepatronen van de gebruikers. Het resultaat is een compact ontwerp met een functionele integratie van cultureel centrum en bibliotheek

Niet door arrogante statements, maar door serene en schijnbaar onzichtbare ingrepen tracht De Smet Vermeulen het gebrek aan kwaliteit van de bestaande architectuur op te heffen.

